

workload (over 5,800 letters), and the newest trends in museum informatics and digital humanities, the museum decided to ask the public for assistance with the transcription process. Volunteers were invited to proofread and encode OCR-scanned transcriptions of letters through a digital Wikimedia platform. By crowdsourcing, the museum hoped to speed up the transcription process and minimize expenses. The article “Museum Crowdsourcing—Detecting the Limits: eMunch.no and the Digitisation of Letters Addressed to Edvard Munch” investigates the crowdsourcing project as a trail of associations between heterogeneous elements by following the crucial actors who participated in the making of the scholarly edition, specifically: eMunch.no, the letters, the editors, the wiki workplace, and the volunteers.

The article “Greater Good, Empowerment and Democratization? Affordances of the Crowdsourcing Transcription Projects” compares and contrasts four different projects dealing with transcriptions of similar types of archival material established on two different platforms (Zooniverse and MediaWiki). Drawing on Gibson’s notion of affordances, I investigated how the different interfaces allow users to interact with the digital networked objects mediated on a computer screen. I relied on the notion of networked object coined by Fiona Cameron and Sarah Mengler in “Activating the Networked Object for a Complex World (2011). Analysis of four cases reveals that recruiting of new volunteers and sustaining interest turned out to be more difficult and time-consuming than expected. The investigation has shown that the biggest challenge was to evenly mobilize all the actors in the actor-network. As Latour has observed, innovative technologies are weak, fragile, and hypersensitive to variations in their environment.

In my PhD project, I was preoccupied with banishing the classical distinction between copies versus originals. I applied a broader perspective, perceiving the museum as a complex network of associations in which images — copies and originals — are embedded. As a part of the museum’s social-technical landscape, copies are adaptable, flexible, and responsive rather than firm. The images are intertwined in complex assemblages of human and non-human actors such as curators, conservators, photographers, computers, printers, and wires, to name a few. I perceived museum copies as capable actors characterized by their mobility — they are incorporated in assemblages of human and non-human actors and circulate between different levels of museum work. Museum copies are being constantly processed and updated, multiplied and moved around, both in a physical space and in a virtual space. Therefore, museums can be seen as ever-growing networks of actors organized around the collections and their multiplications.

Om «Et av de viktigste arbeider ved et museum». En studie av dokumentasjonspraksisenes gjøren av museumsgjenstander

Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo

Disputas: 11. januar 2019.04.23

Janne Werner Olsrud

Hva er en museumsgjenstand? En museumsgjenstand har ikke alltid vært på museum. Den kan har vært til stede i noens liv, og har i noen tilfeller selv levd et liv. En museumsgjenstand er ikke født, vokst, tilvirket eller masseprodusert som en museumsgjenstand, men transformeres eller

gjøres, slik jeg omtaler det, til én gjennom de museale praksisene den inngår. Dette var utgangspunktet for min avhandling hvor jeg undersøkte hvordan museumsgjenstander gjøres og hva de gjøres til i museets dokumentasjonspraksiser, og hvordan dette endres over tid.

Dokumentasjon: «Et av de viktigste arbeider»?

I avhandlingens tittel siterer jeg Hans Aall (1869–1946), Norsk Folkemuseums grunnlegger og tidligere direktør, som i 1925 påstod at: «Et av de viktigste arbeider ved et museum er katalogiseringen». Noe som også er et gjennomgående argument i avhandlingen. Og det er flere grunner til at jeg sier meg enig med Aall. En av de mest sentrale er at det er når en gjenstand blir ført inn i katalogen at den gjøres til en museumsgjenstand og blir en del av museets samlinger, og ikke lengre «kun» er en gjenstand. Det er også med utgangspunkt i museums katalogene det er mulig å holde oversikt over samlingen og gjenstandene i den. I tillegg er det gjennom dokumentasjonspraksisene og katalogpostene at gjenstandene gjøres til noe mer enn sin materialitet, de blir kontekstualiserte «tidsvitner», «historiefortellere», kunnskapsobjekter og kulturhistorie.

I katalogiseringsprosessen blir et sett med informasjon om gjenstanden dokumentert, og slik blir den gjort meningsbærende som museumsgjenstand i nåtiden og for fremtiden. Gjennom dokumentasjonspraksisene blir kunnskap om gjenstandene satt i system ved at spesifikke sett med informasjon, definert av de gjeldende vitenskapssyn og museale prosjekt, samles, bevares og kan hentes frem ved hjelp av ulike teknologier.

I dag er gjenstandsdokumentasjon og digitalisering to sider av samme sak. Digitalisering av kulturarv er et kulturpolitisk satsingsfelt og museene bruker store

ressurser på å digitalisere samlingene sine og slik «gjøre dem tilgjengelige» for publikum. I mitt avhandlingsprosjekt har jeg sett på hvordan ny teknologi – fra skrivemaskinen og fotografi, til EDB-teknologien og de digitale databasene – har påvirket og i noen tilfeller også blitt påvirket av dokumentasjonspraksisene og kunnskapsprosjekt. I tillegg til hva som dokumenteres om gjenstandene, hvordan teknologi strukturerer denne informasjonen og gjør det mulig å bevare og hente den ut. Mitt prosjekt er et bidrag til debatten om hvordan teknologi har påvirket og endret sentrale museale kunnskapspraksiser, og dermed også hva vi vet om den materielle kulturhistorien. Avhandlingen tar utgangspunkt i Norsk Folkemuseums dokumentasjonspraksiser og katalogteknologier, men museets dokumentasjonspraksiser ble ikke utviklet i og for dette museet alene. Praksisene og teknologiene var ofte resultat av samarbeid på tvers av institusjoner og ble benyttet av andre museer, noe som gjør dette til en undersøkelse av aspekter ved både den lokale og nasjonale museumshistorien.

Dokumentasjonspraksisenes gjøren

Spørsmålet om hvordan teknologi og praksis gjør museumsgjenstander, og hva dette gjør dem til, er inspirert av etnografen og filosofen Annemarie Mols bok *The Body Multiple: Ontology in Medical Practice* (2002). Her undersøker hun hvordan kroppen gjøres, gjøres om, forsvinner og gjøres multiplert gjennom medisinske praksiser. Hvordan dokumentasjonspraksisene gjør museumsgjenstandene og hvordan dette endres over tid har jeg undersøkt med utgangspunkt i tre perioder hvor eksisterende praksiser og teknologi har gjennomgått en «krise» der de ikke lengre regnes tilfredsstillende, og dermed blitt erstattet med nye. Jeg har undersøkt det jeg omtaler som konstruksjonshistorien til et utvalg katalog-

teknologier (protokoll, katalogkort, EDB-teknologi og databaser), benyttet ved Norsk Folkemuseum. Det er gjort gjennom et bredt tilfang av empiriske kilder fra brevkorrespondanse og prosjektrapporter til standarder og håndbøker. Gjennom nærlesning av spesifikke katalogposter, sett i lys av deres konstruksjonshistorie, har jeg analysert hvordan teknologi og praksiser sammen gjør flere versjoner av museumsgjenstandene. En av målsetningene med avhandlingen var å ikke kun argumentere teoretisk for, men empirisk vise at museumsgjenstandene ikke er statiske og uforanderlige, og at versjoner av dem gjøres, gjøres om, kommer til eller forsvinner gjennom praksisene de inngår i. For ettersom teknologier og praksiser etableres, utvikles, forkastes og endres, forandres også praksisenes gjørene av gjenstandene. Implikasjonene av dette er at når museumsgjenstanden gjøres i ett sett med ulike praksiser og teknologier oppstår versjoner av museumsgjenstanden, og ettersom praksisene og teknologiene endres, endres også «versjoneringen» av den. Ved å følge disse endringene har jeg kunnet spore endringene i forståelsen av hva fellesbetegnelsen «museumsgjenstand» har rommet. Det vil si hva som har vært interessant å vite om gjenstandene i museumskonteksten til forskjellige tider, hvilke historier gjenstandene potensielt kunne fortelle på museet og hvilke virkeligheter de skulle representere.

De tre periodene jeg har tatt for meg er: 1) 1915–1925. Da fikk tilvekstprotokollen nytt format som resultat av et tverrskandinavisk prosjekt. 2) 1970-tallet og utover 80-tallet, hvor EDB inngår i et nasjonalt katalogiseringsprosjekt, og dermed implementeres i dokumentasjonsarbeidet ved museene. 3) 1990–2000-tallet, hvor den digitale samlingsforvaltningsdatabasen Primus utvikles som et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Folkemuseum, Maihaugen, Teknisk Museum og Norsk Telemuseum. Jeg har

brukt disse periodene til å strukturere analysen, og slik også unngått å skrive en kronologisk historie om dokumentasjonen ved Norsk Folkemuseum.

Begynnelsen av 1900-tallet: De analoge og manuelle teknologiene

I den første perioden er det de håndskrevne innføringsbøkene som var den aktuelle teknologien. På Skandinavisk museumsforbunds stiftelsesmøte i 1915 la Hans Aall frem forslag om å etablere en fellesskandinavisk standard for dokumentasjon av alle typer gjenstander, på alle typer museer i de tre skandinaviske landene. Lanseringen av dette forslaget markerer starten på perioden, da det til tross for at det ble møtt med skepsis, førte til at det ble nedsatt en komité som skulle jobbe med å utvikle et forslag for en slik standard. Det arbeidet akkumulerer blant annet i endringer av dokumentasjonspraksisene ved Norsk Folkemuseum og at Aall publiserer sin håndbok i museumsarbeid *Arbeide og ordning i Kulturhistoriske museer. Kort veiledning* (1925). Utgivelsen markerer periodens avslutning. Prosjektet resulterer riktignok ikke i en felles-skandinavisk standard, men fører likevel til endringer ved dokumentasjonspraksisene ved Norsk Folkemuseum, og åpner for at andre museer kan benytte samme system ved hjelp av *Arbeid og Ordning*. I samme periode suppleres protokollen med kortkataloger, som sammen danner flere innganger til samlingen og organiseringen av omverden gjennom kronologi, klassifikasjon og navn.

Gjennom mine analyser av de nevnte teknologiene og periodene identifiserte jeg fire versjoner av museumsgjenstanden som er til stede i alle: Den museologiske versjonen, som består av den informasjonen som museet gir gjenstanden når den kommer inn i samlingen, slik som et gjenstandsnummer eller en klassifikasjon. Altså de museale systemene som gjenstanden blir skrevet inn

i. Den historiske versjonen og den museumshistoriske som består av gjenstandens dokumenterte historikk, henholdsvis i og utenfor museet. Og den tekniske versjonen som består av beskrivelser av gjenstandens fysiske utforming. Disse versjonene finnes i alle tre periodene, men med variasjoner i innhold og i den innbyrdes vektningen mellom dem. I den første perioden er det den tekniske versjonen som er den største og mest detaljerte, med fokus på gjenstandens materialer, fremstillings- og dekortechnik, farger, mål og lengde. I tillegg til den historiske som forholder seg til gjenstandens datering og opphavssted – dokumentert i stor detalj.

1980-tallets elektroniske databehandling: en «effektiviserende» teknologi

Den andre perioden omfatter tidsrammen fra 70-tallet og utover 80-tallet, hvor elektronisk databehandling introduseres i dokumentasjonspraksisene, som svaret på at de eksisterende praksisene og manuelle teknol-

ogiene var blitt for uhåndterlige. De eksisterende katalogene ble karakterisert som umulige å revidere og vanskelig å finne frem i. Det var en uttalt tro på at EDB var løsningen på effektivitetsproblemet, men dette var en teknologi som måtte utvikles for og tilpasses museenes spesifikke behov. Jeg følger utviklingen av teknologien gjennom de lokale initiativene ved Norsk Folkemuseum og ved folkemuseene i Hordaland. Disse ble samordnet i et felles nasjonalt prosjekt, ledet av Norske kunst- og kulturhistoriske museer. Resultatet ble lanseringen av et katalogkort og en EDB-løsning som norske kulturhistoriske museer kunne velge å ta i bruk, enten som en manuell kortkatalog eller EDB-katalog.

NKKMs-katalogkort var et A4-kort, hvor hensikten var at all relevant informasjon skulle samles på dette. Med en EDB-basert museumskatalog kunne enkle søk utføres. Hvert søk måtte imidlertid starte med det første tegnet i den valgte rubrikken. Dette ga en begrenset søkbarhet sammenlig-

NKKMs-katalogkort benyttet ved Norsk Folkemuseum.

Foto: Janne W. Olsrud.

01	GJENSTAND	Sykkel	04	INNK. ÅR	1978	07	MUS. NR.	NF.1978-656
02	SERIEBENNING		05	KAT. DATO	1978JB0.	08	KLASS.	493
03	TYPE / FUNKSJON	Damesykkel	16	FGT. NR.		23 FOTO, LIT. OPP. LITTERATUR		
09	DATERING	1936						
10	BRUKSTAD	(01) Akershus // Bærum / Bekkestua						
11	PROJESTAD							
12	NAVN	(21) Os, Eva, f. Glende, lege, Lønnåsveien 20, Hosle (41) Falk, Sofie, f. Glende, Berglyveien, Bekkestua						
13	MATERIALE	Metall, gummi, lær						
14	TEKNIKK	OVERF: Lakkert						
15	FORM/STIL							
16	FARGE	Rød med grå staffering						
17	DEKOR-TEKNIKK							
18	DEKOR /							
19	MOTIV							
20	INNSKRIF							
201	STEMPEL /							
21	MÅL /	L: 191,5 , H: 110 , DIAM: 69						
22	VEKT							
23	TILSTAND	Forbrens henger lgs, setet slitt, fabrikkmerke fjernet						

0 Brukstad, funnstad   2 Gjenf. til museet   4 Tidligere eier   6 Brukt (ikke eier)   8 Deposition   *
1 Produsent   3 Setet i museet   5 Formidlar av gåve, kjøp   7 Bilde av stoff/person   9 Informant

net med vår tids Google-søk. Men det var likevel et stort skritt fremover sammenlignet med manuelle søk i arkivskap med katalogkort. På dette kortet har de fleste versjonene av museumsgjenstanden gjennomgått forskyvninger i relevans, men også innhold. Den tekniske versjonen er sammenlignbar, men er ikke like dominant, plassert nederst på kortet med mer innholdsrike og definerende versjoner høyere opp. Det er den historiske versjonen som har gjennomgått de aller største endringene i denne teknologien. Det åpnes for at et bredt spekter med mennesker og deres relasjoner til gjenstanden kan dokumenteres, tids- og stedfestes – fra produsent, til eier eller informant. Museumsgjenstandens historie er dermed gjort mer sentral i forståelsen av dens relevans inne på museet, og gjenstandens relasjon til ulike personer med ulike forbindelser til den blir gjort sentralt. Den museale versjonen inkluderer å plassere gjenstanden i en eller flere klassifikasjonsgrupper fra *Outline of Cultural Materials*, en amerikansk klassifikasjonsstandard allerede implementert ved Nordiska museet. Dette resulterte i at det norske kulturhistoriske gjenstandsmaterialet ble klassifisert på en måte som gjorde det sammenlignbart med samme materiale andre steder.

2000-tallets databaseteknologi: En ubegrenset lagringskapasitet og økt søkbarhet

Den siste perioden omhandler «dags dato», altså fra 1990-tallet og frem til i dag, hvor Primus ble utviklet og implementert. Primus, som er et akronym for «programvare i museer», er en samlingsforvaltningsdatabase som håndterer de prosesser som gjenstanden inngår i på museet, som aksesjon, utstilling, magasinering og utlån, i tillegg til gjenstandsdokumentasjonen. Databasen var resultatet av et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Folkemuseum,

Maihaugen, Teknisk Museum og Norsk Telemuseum, og støttet økonomisk av Norsk museumsutvikling. De eksisterende systemene omtales som et halvveis steg inn i den elektroniske verden, da det manglet en teknologi som kunne håndtere fotografier av gjenstandene. Det manglet samtidig kompetanse på museene, og det var få gjenstander som var blitt elektronisk registrert.

Primus ble utviklet for å håndtere hele samlingsforvaltningsprosessene, elektroniske bilder, en større mengde informasjon om den enkelte gjenstand og med den uttalte målsetningen å opprettholde de kompliserte forbindelsene som finnes i den virkelige verden, også gjenstander imellom. Databasen er hendelsesbasert, i betydelsen av at sentrale hendelser i gjenstandens «liv» fra produksjon til utstilling blir dokumentert. Hendelsen, eller aktiviteten, plasseres i tid og sted, knyttes til person eller institusjon og informasjonen for hver hendelse viser de komplekse relasjonene og aktivitetene som gjenstanden har inngått eller inngår i. En slik aktivitet er aksesjonen av gjenstanden til museet. Der kobles gjenstander som kom inn i samme aksesjon sammen, altså gjenstander som var knyttet sammen utenfor museet ved at de eksempelvis var en del av samme bo. Disse forbindelsene mellom gjenstander blir gjort til en stor del av gjenstandenes spesifisitet. Slik oppstår et nettverk av relasjoner som inkluderer forbindelsene mellom gjenstander, personer, tider, sted og aktiviteter, som ivaretar et utvalg av de komplekse relasjonene gjenstander inngår i, både i og utenfor museet. På denne måten blir både den historiske og den museumshistoriske versjonen av museumsgjenstandene mer dominerende.

I tillegg introduseres en ny versjon av museumsgjenstandens, nemlig den kulturhistoriske museumsgjenstanden som en hyper-relasjonell gjenstand med relasjoner som strekker seg over tid, sted, hendelser og

personer og som stadig utvikles og som kun kan opprettholdes gjennom teknologiens digitale linking av informasjon. Dette settet med relasjoner ville vært umulig å opprettholde manuelt. Versjoneringen av museumsgjenstanden utvikles etter hvert som flere av prosessene og praksisene gjenstanden inngår i ved museet dokumenteres i databasen.

Museumsgjenstandens mangfoldighet

Jeg bruker de fem versjonene som en måte å analysere konseptualiseringen av museumsgjenstanden til ulike tider, og aspekter av museets virkning. Selv om fire av dem var til stede i hver periode, hadde deres innhold – deres gjøren – av museumsgjenstander, både likheter og ulikheter. Det var stor variasjon i hvilke versjoner som ble ansett som de viktigste og mest sentrale. I dokumentasjonspraksisene gjøres fellesbetegnelsen «museumsgjenstand», i tillegg til den enkelte museumsgjenstand, gjennom et sett med tekstlig og visuell informasjon. I min analyse har jeg vist at en kulturhistorisk museumsgjenstand er historisk, i betydningen at den «tilhører» en tid før dens innførsel til museet, men den er også museal, teknisk, museumshistorisk og hyper-relasjonell. Den er multippel, og hvordan dette multiple versjonskomplekset gjøres, er historisk spesifikt. Museumsgjenstander er ikke statiske, men foranderlige ettersom hvilke praksiser de inngår i. De ulike katalogteknologiene som er analysert i hver periode er ikke kun spesifikke for Norsk Folkemuseum. De var ofte resultat av ulike former for nasjonale standardiseringsprosjekter, og ble dermed også benyttet ved andre museer. Jeg mener derfor at disse versjonene ikke nødvendigvis er museumsspesifikke, men at varianter av dem mest sannsynlig kan lokaliseres ved norske kulturhistoriske museer generelt.

Hundre år med registrering av gjenstan-

der har ført med seg nye måter å organisere de enkelte gjenstander og helheten i samlingene på. Disse hundre årene har endt i avvikling av noen teknologier og innføringen av nye, og har resultert i bevaringen av informasjon om gjenstandene som er vektet på ulike måter til forskjellige tider. Slik vi i dag ser på samlingene, museumsgjenstandene og hva vi legger i fellesbetegnelsene er også historisk spesifikt. Gjennom min undersøkelse kommer det tydelig frem at det er forskjellig hvordan museumsgjenstandene er blitt gjort, ervervet kunnskap om, systematisert, og hvordan de er og gjør kulturhistorie på ulike tidspunkt i historien. Dette vil mest sannsynlig også være tilfellet for fremtiden. Museumsgjenstandene har ikke *vært* noe annet enn det de er i dag, de *er* fortsatt også noe annet, de er multiple og hva de «er» avhenger av praksisene og katalogteknologiene de aktiveres i. Hans Aalls museumssamling eksisterer ved siden av den som NKKMs kortkatalog og Primus konstituerer. Hundre år med registrering av gjenstander har resultert i multiple museumsgjenstander og samlinger, og bevaringen av denne dokumentasjonen fører til at det er mulig å aktivere de ulike tiders museumssamlinger og museumsgjenstander gjennom dokumentasjonene og gjenstandene selv. Som en konsekvens bidrar museums-katalogene til ulike innganger til museenes samlinger, til museets historie og til museumsgjenstander som kildemateriale til ulike aspekter ved kultur og historie. Slik har jeg skrevet en museumshistorie som har hatt til hensikt å undersøke både et aspekt ved museenes gjøren og deres unike gjenstander, som begge deler er sentralt i defineringen og redefineringen av materiell kultur, kulturarv og kulturhistorie.